Bokmeldinger

Ragnhild Sollund, Morten Tønnesen og Guri Larsen (red.) 2012. *Hvem er villest i landet her? Råskap mot dyr og natur i antropocen, menneskets tidsalder.*
Scandinavian Academic Press, Oslo. 383 sider.

Anmeldt av Guro Flinterud

De siste årene har forholdet mellom mennesker og dyr blitt gjenstand for økende interesse innenfor flere forskningsfelt. I den tverrfaglige antologien *Hvem er villest i landet her? Råskap mot dyr og natur i antropocen, menneskets tidsalder*, redigert av Ragnhild Sollund, Morten Tønnesen og Guri Larsen, tas dette forholdet opp i en norsk kontekst. Boka favner bredt og presenterer i 17 kapitler artikler som i varierende grad av detalj tar for seg ulike sider ved norsk landbruk, fangst og viltforvaltningspraksis. Forfatterne har bakgrunn fra kriminologi, jus, filosofi, biologi og veterinærfaget. Hensikten med boka er tydelig formulert: Den er et innlegg i kampen for å stanse vår tids strukturelle og systematiske undertrykking av dyr. Redaktørene skriver i innledningen at de vil "bidra med tverrfaglig kunnskap, i håp om å bidra til nødvendige endringer i hvordan dyr og natur blir sett på og behandlet" (s. 15). Som sådan kan boka fremstå som en debattbok, som skal belyse ulike sider ved dyrs rettigheter og likeverd i dagens Norge. Dette målet gjøres imidlertid bredere og mer allmenngyldig i postuleringen av den sentrale påstanden om at "stadig flere dyr trekkes i dag inn i kulturens sfære, hvor de blir underlagt våre egne, altfor menneskelige hensikter, snarere enn å fristilles til å forfølge egne formål" (s. 18). Vi har med andre ord å gjøre med en bok med en tydelig politisk agenda, dyrs velferd og rettigheter, som vil oppnå sitt mål ved å sette fokus på de negative sidene ved hvordan dyrene blir trukket inn i den menneskelige kulturelle sfære.

De påfølgende kapitlene tar for seg ulike sider ved hvordan dyr behandles i Norge i vår samtid. To kapitler tar for seg mennesket plass i naturen på generell basis, deretter kommer artikler om rovdyrforvaltning, fangsttradisjoner, lakseoppdrett og hold av ku, gris og høns. Vi får en diskusjon av ideene som rettferdiggjør at dyr blir mat, før tematikken beveger seg over til pelsdyroppdrett, selskapsdyr og forsøksdyr, før det avrundes med kapitler som tar for seg overordnede problemstillinger som jus og etikk. Som dyrehageforsker savner jeg imidlertid et blikk på den norske dyreparken, som er en næring i vekst og som sjelden er gjenstand for kritikk i den norske samfunnsdebatten.

En særlig styrke er de praksisnære kapitlene som tar for seg landbruket i detalj. Veterinærene Ann Margret Grøndahl og Cecilie Marie Mejdell gir oss i kapittel 8 et nøkternt innblikk i dagens grise- og hønsehold, og viser som sådan hvordan økonomiske hensyn går på akkord med dyrevelferd, til tross for store forbedringer som følge av lovendringer de siste årene. Biolog Tore S. Kristiansen diskuterer en lignende tematikk i forbindelse med lakseoppdrett i kapittel 6, og jeg vil også trekke fram rettssosiolog Rune Ellefsens to kapitler om pelsdyrnæringen, henholdsvis 10 og 11, som gode og balanserte. Disse praksisnære kapitlene går direkte inn i det

som formuleres som bokas hensikt, nemlig å direkte vise på hvilke måter vår praksis får konsekvenser for dyrene.

En bok med en så bred og tverrfaglig tematikk kunne imidlertid vært tjent med en strammere redigering og en tydeligere bevissthet rundt hvem man henvender seg til. Når jeg leser kapitlene fortløpende blir jeg innimellom usikker på om den tenkte leseren er akademikeren som er opplest på feltet, dyreverneren som man vil forvente allerede er enig, eller en person man vil overbevise om å endre holdninger og meninger. Resultatet er at helhetsinntrykket blir noe sprikende, ikke nødvendigvis på grunn av kvaliteten på artiklene, men fordi de leses opp mot en annen forventning enn de er skrevet for.

En svakhet i hvordan tematikken rammes inn er det historiske blikket som anlegges i innledningskapitlet. Her trekkes Bergljot Børresens teori om "jegerufølsomheten" fram som et førende prinsipp, og vi får høre at i tidligere tider var dette noe som menneskene skrudde på i de situasjonene hvor det var nødvendig å ta livet av dyr. I dagens samfunn derimot, hevdes det at jegerufølsomheten er skrudd på kontinuerlig, og at dette gjenspeiles blant annet i dagens industrielle matproduksjon. Denne påstanden legges fram uten videre belegg for hvordan dyr er blitt behandlet gjennom historien, noe som bidrar til at forfatterne, bevisst eller ikke, konstruerer et bilde av en gyllen fortid, hvor dyrene levde sine liv uavhengig av menneskene, og hvor menneskenes empati med dyrene var mer utviklet.

Fra et kulturhistorisk perspektiv synes det rart at ikke for eksempel Keith Thomas' historiske gjennomgang av det tvetydige forholdet mellom mennesker og dyr, og ikke minst menneskenes bruk av dyr, *Man and the Natural World*, er trukket fram i denne sammenhengen (Thomas 1984). Det er også påfallende at ideen om jegerufølsomhetens historiske utvikling problematiseres av biologen Dag O. Hessen i kapittel 3, med nettopp det argument at det som har endret seg neppe er menneskenes empati med dyrene, men heller måten vår tidvis manglende empati gir seg uttrykk i praksis. Hessen argumenterer for at omsorgstanken for dyr kom først i nyere tid, med ufarliggjøringen av dyr gjennom økt temming og kontroll. Det som blir tydelig i Hessens diskusjon av det som presenteres som et innledende premiss fra redaktørene, er hvor komplekst forholdet mellom mennesker og dyr er, og hvor vanskelig det er å lage en bok som kun skal ta for seg de negative aspektene som knyttes til "råskap mot dyr og natur", som det heter i undertittelen. For som Hessen og flere av de andre bidragsyterne stadig kommer inn på, ser vi parallelt med det industrielle dyreholdet en økende interesse for dyrs velferd i dagens samfunn. Selv om flere bidragsytere tar opp dette paradokset på en god måte, ville det styrket helheten om det hadde blitt løftet bedre fram i starten og gjort mer sentralt. Som kulturhistoriker savner jeg også en artikkel som tar opp overordnede historiske aspekter og praksiser.

Hvem er villest i landet her er en viktig utgivelse fordi den samler artikler om nesten samtlige praksiser knyttet til dyr i dagens norske samfunn mellom to permer. I en kulturvitenskapelig kontekst ville jeg ønsket et større fokus på kompleksiteten i disse praksisene, en bedre behandling av den historiske dimensjonen og ikke minst av motsetningene som ofte viser seg mellom praksis og ideer. Men det er hevet over enhver tvil at boka belyser en viktig tematikk, som til tross for at den griper inn i sentrale områder ved vår kultur – mat, påkledning, medisin – er lite kjent for folk flest.

Referert litteratur

Thomas, Keith 1984. *Man and the Natural World: Changing Attitudes in England 1500–1800.* Penguin Books, London